

ר' שמעון אומר: כל כהן שאינו מודה בעבודה – אין לו חלק בכהונה' – פרש"י 'שאינו מודה בעבודה' – שאומר משה בדה מלבו דברי הקרבנות. וקשה לפי זה הלא גם בשאר חלקי התורה, לאו דוקא בעבודה, אם אינו מודה בהם הרי הוא אפיקורס ומסתבר שהוא בכלל 'בן נכר' – שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, שפסול לעבודה (כבזבחים כב)?

והיה אפשר לפרש שאין מדובר בכופר אלא שאינו מקבל עליו לעסוק בעבודה. (וכן משמע לכאורה בבכורות ל). (עפ"י זבח תודה – בסוף מנחות.

וב"ד דוד' רצה לומר בדעת התוס' שמדובר ברשע שאין העבודה חביבה בעיניו. וכתב לפי"ו שכשאין כהן אחר, אפשר שזה כשר.

ולישב דברי רש"י יש לומר, שאפילו הוא בגדר תינוק שנשבה לבין העכו"ם, שמצד דין 'בן נכר' נראה שאין לפסלו, שאנוס הוא, מכל מקום כיון שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בה.

ואולם צ"ע בדבר, שהרי כענין הוה מצאנו בדיני עירוב, שמי שאינו מודה בעירוב אוסר את בני החצר ואין מועיל העירוב עמו. (וכיו"ב כתב הרמב"ם (בתשובה עא), שמי שאינו מודה בענין מנין עשרה או בזימון בשלשה אינו יכול להצטרף להם, וכבעירוב. וכענין זה מצאנו שהכופר בתחית המתים אין לו חלק בתחיה"מ. והמבעט בכפרת יום כיפורים, אין יוהכ"פ מכפר עליו), ומבאר בחזו"א (או"ח פז, ד) שתינוק שנשבה שנידון כאנוס, וכן מי שאבותיו פרשו מדרכי ציבור והוא נתגדל ללא תורה – דינו כישראל לכל דבר ושחיתותו מותרת וזוכין עבדו בעירוב. ('אמנם אחר שהשתדלו עמו והוא מזיד ומאמן לשוב דינו דינו כמומר, ושיעור ההשתדלות תלוי לפי התבוננות הדיינים כאשר יופיעו ברוח קדשם בהכרעת דינו'; 'וצריך למוד שיעור ידיעתו אי לא חשיב מזיד'). ושמא כאן שונה, שגוה"כ היא שרק זה המקריב בפועל, שמודה בעבודה ממש – יש לו חלק בה).

והריטב"א מפרש שמודה שאמר משה מפי הגבורה, אלא שאינו מודה במקצת מן העבודות, שאומר שאינן חובה ואינן מעכבות.

ואף על פי שאדם כזה ודאי כופר הוא בדברי רז"ל – כיון שהוא מאמין בתורה שבכתב, אינו בכלל מומר לכל התורה אלא דינו כמומר לדבר אחד ואינו מחלל עבודה (עפ"י חזון איש יו"ד ב, יח. והוכיח כן מכמה מקומות [וע"ע בחולין ג-ה]).

וע"ע במובא בזבחים כב לענין גדר 'בן נכר', ואודות כשרות כהן רשע בעבודה, ונתינת פדיון הבן לכהן כזה).

'היציקות והבלילות...' – על סדר הדברים – ע' במובא במנחות יח.

דף קלג

'אמר רבא: בדק לן רב יוסף, האי כהנא דחטיף מתנתא חבובי קא מחבב מצוה או זלזולי קא מזלזל במצוה, ופשטנא ליה ונתן ולא שיטול מעצמו' – פשט הדברים מורה שפשט לו כפי אחד מן הצדדים ששאל, שאין לחטוף המתנות ויש בדבר משום זלזול מצוה. מזה משמע שאין הנידון כאן לאסור מצד שחוטף מן הבעלים את המתנות ומפקיע מהם את זכות 'טובת הנאה' שיש להם, לבחור את הכהן אשר חפצים בו, אלא משום מדת דרך ארץ וזלזול במצוה.

וטעם הדבר שאין איסור משום גזלת הבעלים – נראה שמדובר כאן שהבעלים מתרצים ליתן לו. ולכן פרש רש"י שחטף מן התינוקות שנושאים, והיינו שחוטף מהתינוקות ואח"כ מבקש מן הבעלים שיתנו לו מרצונם. עוד יש לפרש, שהבעלים נותנים המתנות לתינוקות להוליכן לכל כהן שיזדמן להם. (עפ"י פרי יצחק ח"ב סוסי"ג – עפ"י הר"ן. ותמה על פירוש הפרי-חדש סא, לג).

ובחדושי הגר"ר בענגיס (ח"ב סז, כה) כתב, שהחוטף מיד הבעלים הרי הוא מבטלם ממצות נתינה, דכתיב 'ונתן' ולא שיטול מעצמו. וצידד שלכן פרש"י שחטף מיד התינוקות – כי מיד הבעלים אסור לחטוף, כי מבטלם בכך ממצוותם. ודבריו צ"ב, אם לא מתקיימת מצות נתינה כשחוטף מן הבעלים, כמו"כ לא מתקיימת כשחוטף מן התינוקות, שהרי סוף סוף לא נתקיימה 'נתינה'. ועוד, הלא לפרש"י יוצא שמ'ונתן' למדנו שאסור בכל אופן, גם כשנוטל מתינוקות, הרי שאין חילוק ממי הוא חוטף.

'אמר אביי: מריש הוה חטיפנא מתנתא... כיון דשמענא... לא חטיפנא, מימר אמרי הבו לי... כיון דשמענא להא... מימר נמי לא אמינא ואי יהבו לי – שקילנא, כיון דשמענא...' – אל יעלה על הדעת שאביי מספר בגנות מעשיו שמקודם, אלא שגילה בזה דבר עמוק; כאשר היה שומע מה ששמע, תיכף היה נמשך לצאת מדרכו שהורגל בה, ולא עיכבו שום נידנוד-נגיעה מלפרוש, ובוהו בירר עצמו שהנהגתו מקודם לקבל, היתה כולה לשם שמים. ובודאי היה ברצונו ית' שיקבל, לכן העלים ממנו וגילה לו כל אחד ואחד בזמנו. (מי השילוח – ח"ב, לקוטי הש"ס.

מצינו לאביי בעוד מקומות ששינה ממנהגו מפני מה ששמע – בברכות ח. ומגילה כט. וכן העיד אביי על רבו, רבה – בשבת כג. ובב"ח ח. וכן מצאנו זאת אצל ר' זירא – בברכות נג ובע"ז מ. וכן רב נחמן – בשבת קח:).

– '... הוא נוכח מתורתו של ר' מאיר, להכיר צורת גזילה בקבלת חלק שזיכתה לו תורה, ואף על פי שהאכילה מצוה וגם הוא לא היה עשיר, מכל מקום כיון שיש עניים יותר ממנו, הרי הוא גוזלם. והנה מלבד הכרתם הגדולה והעמוקה – ברע ובחומר העבירה – המשתקפת מתוך המאמרים האלה, גילו לנו חז"ל על ידי זה עולמות של תורה חדשים ותורה לפנים מתורה. כאן בנין-אב לכל התורה, לכל הציוויים והאזהרות, התיבועות והתוכחות הפרטיות והכלליות שבה. בזה מלמדים אותנו את שפת המקרא האמת...'

וכך אנו צריכים וחייבים לחקור ולעיין עיון רב בכל ציווי ואזהרה ובכל מלה יתרה שבתורה, למצוא פשר דבריהם בתוך דברי חז"ל ורבותינו הראשונים, ולדמות מילתא למילתא'. (אור הצפון – שיחות הרנ"צ פינקל זצ"ל 'הסבא מסלבודקא', ח"ב עמ' קמד).

'הצנועים מושכין את ידיהם והגרגרנים חולקים' – 'ואין להתקוטט בעבור שום מצוה, שהרי שנינו הצנועים מושכים את ידיהם מלחם הפנים (דרכי משה ומג"א או"ח נג, כב. וע"ש במשנ"ב ובקיצור שו"ע כט, ט). 'אסור לאדם להתפלל (לפני העמוד) בלא רצון הציבור. וכל מי שמתפלל בחזקה ודרך אלימות – אין עונין אמן אחר ברכתיו. אם יש בו יראת שמים, יברח מהעמוד, אם רואה אפילו רק יחידים שאין רוצים בו. וכל מצוה שהיא במחלוקת – אינה מצוה. ולא יתקוטט לעשות מצוה שאינה מוטלת עליו, שהרי אכילת קדשים בודאי מצוה גדולה היא, ומכל מקום שנינו בלחם הפנים שהצנועים מושכים את ידיהם מהחלוקה אם מתקוטטים בעד זה, כדאיתא ביומא (לט). ועל זה אמרו, כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישע אלקים' (ערוך השלחן שם).

'השונה לתלמיד שאינו הגון...' – 'אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו, או לתם. אבל אם היה הולך בדרך לא טובה, מחזירין אותו למוטב, ומנהיגין אותו בדרך ישרה, ובודקין אותו, ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו...'. (לשון הרמב"ם תלמוד תורה ד, א). 'ואם אי אפשר להחזירו למוטב תחלה והוא דוחק ליכנס ללמוד – תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, ולא כיהושע בן פרחיה שדחה לפלוני בשתי ידיים'. (לשון הגר"ז בשו"ע הל' ת"ת ד, יז).

וביתר באור ב'קונטרס אחרון' שם: 'אף שהרב אין צריך להכניס את עצמו לספק זה, שמא לא יחזור התלמיד למוטב, ונמצא כוזק אבן למרקוליס, אבל התלמיד עצמו חייב להכניס את עצמו, דמה יפסיד, וגם הרב יש לומר שצריך להכניס את עצמו לבית הספק אם אי אפשר בענין אחר, אלא אם אפשר להחזירו תחלה למוטב עי"ו שלא יכניסוהו לבית המדרש – מדחים אותו תחלה...!'

וע"ע: דעת חכמה ומוסר ח"ג רצו.

'כזורק אבן למרקוליס' – כשם שהזורק אבן למרקוליס, אף על פי שכוונתו לטובה, לרוגמו – חייב, כי כן היא עבודתו (סנהדרין סד.), כך המלמד תורה לתלמיד שאינו הגון, הגם שכוונתו לטובה – עבירה היא (עפ"י 'לקוטים ישרים').

מדברי כמה מן המפרשים נראה שהאיסור הוא משום השפעה שלילית של לימוד תורה על תלמיד שאינו הגון, וכעין 'לא זכה נעשית לו סם המות'. ואולם ממה שכתב בספר עלי שור (ח"ב עמ' קיא. עפ"י דברי הרמח"ל בדרך ה' – ח"ד פ"ב) נראה שאעפ"י שבכח התורה להועיל לתלמיד, שהמאור שבה בכחו להחזירו למוטב, אעפ"כ אסור למסור התורה למי שאינו ראוי. ובאופן אחר – הורונו כאן רבותינו ז"ל, שאם נמצאת באדם מדה זו, ללמד לתלמיד שאינו הגון, הרי זו השחתת דרכו, לעשות מעשים אשר אינם נושאים שום פרי, וקרוב הוא לעבוד עבודה זרה, שאינה מוציאה פירות. ומזה ילמוד האדם לדקדק במעשיו לעשות דברים אשר אוכלים מפירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא. (עפ"י 'דעת חכמה ומוסר' לרבי ירוחם ליבוביץ וצ"ל ממיר. ח"ג יג.)

וזו לשון רבי נחמן מברסלב (לקוטי מוהר"ן ח"א ס, ז):

'כשעוסק לעורר בני אדם, הוא צריך לשמור עצמו מתלמידים שאינם הגונים, כדי שלא יהא נדבק בו מהרע שלהם, שלא יזיק לו, כמו שאמרו רז"ל: כל המלמד תורה לתלמיד שאינו הגון וכו'. וכן אסרו חז"ל (שבת קח) לכתוב על עור בהמה טמאה שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך – מן המתור לפיך, וכשלומד עם אחר הוא בחינת כתיבה, כי הלשון הוא בחינת לשוני עט סופר מהיר – שנחקק ונכתב על לב התלמיד, כמו שנאמר כתבם על לוח לבך, ועל כן צריך שלא יהיו דבריו נכתבין על בחינת עור בהמה טמאה, היינו תלמיד שאינו הגון.

אך אי אפשר לבשר ודם להיות נשמר בעצמו שלא ישמעו תלמידים שאינם הגונים ממנו, ולזה צריך שיהיה לימודו ללמוד וללמד ולשמור ולעשות, דהיינו שעל ידי לימודו עם תלמידו יהיה כאילו עשאו לחבירו וכאילו עשאו לדבר תורה, כמו שאמרו רז"ל (סנהדרין צט): כל המלמד בן חבירו תורה כאילו עשאו וכו' וכאילו עשאו לדברי תורה וכו'. וכשלומד בכונה זו, אזי השי"ת שומר אותו, שלא יהיו דבריו נכתבין בכח הזכרון של התלמיד שאינו הגון...!'

ציונים ומראי-מקומות

זלפרוס ידיה?...' – על החזקת כהונה על ידי נשיאות כפים (ואיסור זר לפרוס כפיו) – ע' בפוסקים – יו"ד סא, יא; חדושי הגרז"ר בענגיס ח"ב ה; (אג"מ או"ח ח"ב לב).

'אנסיה ליה עדניה' – רש"י כתב שהיה עוסק לתלמידיו בעת שהצבור נאספים לבית הכנסת. ומשמע שלא היה מתפלל בבית הכנסת. וכן נראה ממה שאמר אביי (בברכות ח.) 'מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמענא... לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא'. (ואולם במגילה כט. אמר

אביי להפך, שלאחר ששמע, היה גורס בבית הכנסת. וע' במהרש"א ובטורי אבן – מגילה שם; מגדים חדשים – ברכות שם. ע"ע במובא לעיל קכב, בגדרי חיוב תפילה בציבור).

ר'בא ור'ב ספרא איקלעו לבי מר... – ע' שו"ת חכם צבי (ע); פרי יצחק (ח"ב לא) שנשאו ונתנו מכאן אודות מכרי כהונה – ליטול מהם כדי לתת לצורבא מרבנן. (ואודות מי שכיבד סנדק ומוהל, ונודמן לו צורבא מרבנן – אם מותר לחזור בו ממה שאמר, ולכבד את הת"ח).

ז'פשיטה דקרא במאי כתיב? אמר ליה: בשונה לתלמיד שאינו הגון... – על ריבוי פנים ב'פשוטו של מקרא' – ע' לקט שיחות מוסר לר"א שר, ח"ב עמ' ססא ואילך; מבוא לספר 'פרקי מועדות' לר"מ ברויאר; יסודות בהוראת המקרא – לר"מ ארנד.

דף קלד

'אמר רב: לא שנו אלא ששקל לעצמו, אבל שקל לו טבח – הדין עם הטבח... רב אמר: מתנות כהונה נגזלות' – לפרש"י ותוס', הכהן יכול לדון הן עם הטבח הן עם הלוקח. ואולם הרמב"ם פרש שכיון שמתנות כהונה נגזלות, הרי פקעה מצוותן אפילו הן בעין, ויכול הלוקח לאכול את המתנות, שהרי המוכר ע"י גזלתו הוציאן והפקיען ממצוותן. (ואף המוכר פטור בדיני אדם, כדין מזיק וגזול מתנות כהונה. וסובר הרמב"ם שאעפ"י שמשתרשי ליה ומרויח ממונן במכירתו – פטור, וכנ"ל קלא. עפ"י הר"ן. ומשמעות לשון הר"ן (לעיל) נראה שזה רק כאשר נתכוין להפקיע מצוותו במכירתו, אבל מכר ולא נתכוין לגזול מהכהן – לא פקעה מצוותו. ואולם הרמב"ם לא חילק בדבר, ומשמע שבכל אופן פטור. ע' בשו"ת אחיעזר ח"ב לו, ב. עוד בהסבר שיטת הרמב"ם – ע' זכר יצחק (יב); אבי עזרי – בכורים ט, יד).

'חורי הנמלים שבתוך הקמה... רבי מאיר אומר: הכל לעניים, שספק לקט – לקט...' – מובא במרדכי, שרבנו משולם הקשה לרבנו ברוך, מדוע אין הולכים אחר הרוב, ורוב הקמה של בעל הבית היא? ותיירך לו שני תירוצים: אחד, משום 'עני ורש הצדיק' יש ליתן לעניים. ועוד, משום שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

האחרונים הרבו מו"מ בבאור שני התירוצים, מדוע במקום שיש 'רוב' שייך דין ד'עני ורש הצדיק'. ומה ענין קבוע לגרמים שנמצאים בחור הנמלים – ע': משנה למלך (מתנות עניים ד, ט); רמ"א יו"ד רנט, ו (מהגהות מרדכי – פ"ק דב"ב); קונטרס הספקות (ו); טורי אבן (ראש השנה טו); שערי ישר (ה, יט); קהלות יעקב (גדרים ט ובכורות כ); בית ישי (נג); אגרות משה אה"ע ח"ד סוס"י קיד.

'אמר רבא: הכא פרה בחזקת פטורה קיימא...' – לאו דוקא בגלל חזקת פטור, (והלא באופן שידועה שעת הגירות ואין ידועה שעת השחיטה, הלא יש חזקת-הגוף של הפרה המתנגדת לחזקת הפטור, לומר שנשחטה אחר הגירות), אלא הכוונה שאין חיוב ודאי, לאפוקי בספק לקט שיש כאן מצות לקט בודאות. ומכאן הביא הר"ן (בגדרים ז) הוכחה שספק בגמרא שלא נפשט, לענין מתנות עניים – לקולא. והיינו מאותו הטעם, מפני שעיקר המצוה בספק. (עפ"י חזון איש – ז א), ו בכורות יט, יא. וע' גם במובא לעיל קלא:

ה. טבח שהוא כהן – חייב במתנות (מאת זבחי הזבח). ואם יש לו חלק בבהמה, חייבוהו לאחר שתיים ושלוש שבתות ששוחט בקביעות, או אף מיד – אם קבע חנות. (כן משמע בתוס'. ושיטתם שמן התורה הוא פטור אלא חייבוהו חכמים כששוחט בקביעות, משום מראית העין. ואולם מרש"י משמע שמן התורה הוא חייב כאשר שוחט עבור אחרים, הגם שהבהמה שלו. ובפוסקים מ' שאין חילוק בין יש לו לכהן הטבח חלק בבהמה בין אין לו, לעולם חייב כששוחט בקביעות. וצ"ב.)
ואם אינו מפריש מתנות לכהן אחר (וכן שאר כל אדם שנמנע מלתת) – יהא בשמתא. ואם עומד בחרם – קונסים אותו בדרך כולה או בגלימא. (ובזמן הזה שאין לנו אלא 'כהני חזקה', אפשר שאין לחייב או לכוף על המתנות. ע' כרתי ופלתי יו"ד סא ס"ו; חזון איש ז (א), ג.)

ו. אמר רב חסדא: זרוע לאחד, קבה לאחד, לחיים לשנים. ואולם בשור הגדול ניתן לחלק כל עצם לשנים, כדרך שנהגו במערבא, לפי שאבריו גדולים ויש בכל חלק מתנה חשובה, אבל בהמה דקה אין די בכך, לפי שצריך נתינה יפה. (ונתן לכהן).

ז. מתנות כהונה יש לאכלן בחשיבות (למשחה – לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים). ואכילת צלי בחרדל היא אכילה חשובה יותר. ואולם אם נהנה וטוב לו יותר באופן אחר – אוכל כמו שטוב לו. (שהוא דרך גדולה וחשיבות לגביו. רמב"ן ועוד, וערא"ש. והתוס' כתבו 'כול' לאכול כדרך שהוא חפץ, ויש במשמע שאם אוכל צלי אף כשאוהב שלוק, הוי דרך גדולה.)

ולענין אכילה לנכרי ולכלבים – ע' יש"ש כאן יא; ש"ך סא סק"ה; אבי עזרי בכורים ט, כב.
רש"י (ביומא יד. ובפי' רבנו אליקים שם) כתב שאין לאכול קדשים כשהוא נתון בצער [דרשות]. והתוס' שם חולקים.)

יש שכתבו שאין דין 'למשחה' אלא בבשר ולא בתרומה וכדו'. עתוס' בכורות כו. ויש חולקים, שנאמר בכל המתנות, וכן הוכיחו אחרונים. תוס' זבחים עה: וע' סוטה טו. ורש"י מנחות נח. – לענין מנחות, ובירושלמי תרומות ה, א ובכורים ב, א – לענין תרומה.)

ח. רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה, והאוכל ממנה – כאוכל טבלים. והסיקו שאין הלכה כן.

ט. מסקנת הגמרא (דלא כרב חסדא) שנותנים מתנות לכהן שאינו בקי בהן, אבל לא לכהן שאינו מודה בעבודה – שאין לזה חלק בכהונה.

וכן אמר רב: כל כהן שאינו יודע ליטול חוטים (= כלי דם) שבלחי, האסורים משום דם – אין נותנים לו מתנה. ודחו זאת, שאין צריך ליטלם לפי שהדם יוצא בצליה או ע"י חיתוך ומליחה.

דין המתנות בכלאים ובכוי – ע' לעיל עט-פ.

דף קלג

- רח. א. האם יש לו לכהן לחזור אחר המתנות ולחטפן, או לבקש בפה, או להמנע מכך?
ב. האם הכהן יכול לזפות המתנות לאדם אחר, טרם הגיעו לידי?

ג. ישראל שיש לו שותפות בבהמה עם נכרי – האם צריך לרשום (– לסמן) הדבר, כדי לפרסם שהבהמה פטורה מן המתנות? ומה הדין בפסולי המוקדשין הפטורים מן המתנות?
ד. איזו שותפות (של כהן או של נכרי) פוטרת מן המתנות ואיזו שותפות אינה פוטרת?

א. אין לכהן לחטוף מתנות (ונתן – ולא שיטול מעצמו. ומשמע בגמרא שבזיון מצוה הוא), ואף לא לשאול בפה (ועל בני שמואל ששאלו בפיהם, נאמר ויטו אחרי הבעע). יתר על כן, אמרו גבי חלוקת לחם הפנים שהצנועים מושכים את ידיהם והגרגרנים חולקים, ובשל כך נמנע אביי מליטול מתנות כהונה (שלא ייקרא גרגרן. וגם שמא יש כהן אחר הנצרך יותר ממנו, ואף שלא היה אביי עשיר. תוס', מלבד פעם אחת בשנה, בערב יום הכיפורים שהמתנות בו רבות – כדי שיהא מוחזק ככהן).
ואולם אמרו (ל'אבע"א' – להלן קלד), שאדם חשוב (כגון הממונה לראשות ישיבה. רש"י), יכול לקדם ולזכות במתנות, כי כן ראוי לו, לגדלו ולהעשירו, אם משלו אם משל אחרים.

ב. רב יוסף אמר שהכהן המוכר בעיר, אשר רגילים ליתן לו מתנות ('מכרי כהונה'), יכול לזכות לת"ח שמצבו דחוק, אף אם לא הגיעו לידו. ודוקא אם עושה כן מרצונו החפשי ואינו כפוף למקבל המתנה. ודוקא לאדם שהוא עני ודחוק.

(מדברי רמב"ן ורשב"א נראה שיכול הכהן ליתן אף לטבח צורבא-מרבנן שדחוקה לו השעה. ובפתחי תשובה בשם רדב"ז לא כתב כן. עפ"י חזו"א קפד, ג).

ג. המשתתף עם נכרי בבהמה – אם ניכר הדבר ע"י שהנכרי יושב בחנות באופן שניכר שהוא שותף בבהמה, (שהוא צועק תדיר לטבח אל תתנם בכך אלא בכך והכל יודעים שיש לו חלק בה), או אם יושב על הקופה, שניכר שהוא שותף (כי לולא כן, לא היה מפקידו לנכרי לשמור מעותיו, שאין אמונה בהם) – אין צריך לרשום. אבל בלאו הכי – צריך.

כיוצא בדבר בהמת פסולי המוקדשין הפטורה מן המתנות – אם ניכר ע"י אופן מכירתה שהיא של פסוה"מ, והיינו בבהמת בכור ומעשר, שנמכרים בבית ולא באטליו – אין צריך לרשום, אבל שאר פסוה"מ שנמכרים ונשחטים באטליו ונשקלים בליטרא – צריך לרשום, לפרסם שהיא פטורה מן הדין.

ד. מסקנת הגמרא (כרב הונא, דלא כחייא בר רב), ששותפות הכהן או הנכרי באבר מסוים בבהמה, אפילו שותפות של אחד-ממאה, פוטרת המתנה של אותו אבר, אבל אינה פוטרת שאר המתנות שאין לו בהן שותפות.

ואפילו כהן שאמר לישראל, הראש שלך ושאר הבהמה שלי – חייב ליתן את הלחי לכהן, הגם שעיקר הבהמה שייכת לכהן, היות והולכים לעולם אחר חיוב המתנה המסוימת.

ט. אלו הן מתנות הכהונה?

עשרים וארבע מתנות כהונה; עשר במקדש, ארבע בירושלים ועשר בגבולים:
עשר שבמקדש – חטאת, חטאת העוף, אשם ודאי, אשם תלוי, זבחי שלמי ציבור, לוג שמן של מצורע, שתי הלחם, לחם הפנים, שירי מנחות, מנחת העומר.
ארבע שבירושלים – הבכורה (– בכור תם, אבל בע"מ נאכל בכל מקום), הבכורים, המורם מן התודה ומאיל נזיר, עורות קדשים.

עשר שבגבולין – תרומה, תרומת מעשר, חלה, ראשית הגן, מתנות (– זרוע לחיים וקבה), פדיון הבן, פדיון פטר חמור, שדה אחוזה (שהקדיש ולא גאל, ומכרה הגזבר לאחר ויוצאת ביובל), שדה חרמים, גזל הגר. (החשיב התנא המורם מן התודה והמורם מאיל הנזיר כמתנה אחת, וכן זרוע לחיים וקבה החשיבן כאחת, הגם שהן מתנות נפרדות – לפי שדומות זו לזו).
כולן ניתנו לאהרן ולבניו, בכלל ובפרט וב'ברית מלח'.

דף קלד

- ר. א. כהן שמכר בהמה לישראל ואמר במכירתו: 'חוץ מן המתנות' או: 'על מנת שהמתנות שלי' – מה דין המתנות?
ב. הקונה בשר מחברו והיו בו מתנות כהונה – האם חייב ליתנן לכהן, והאם מנכה למוכר מדמי המקח, או שמא דינו של הכהן עם המוכר-הטבח? ג. מהי שעת חלות חיוב המתנות ומהי הנפקותא המוזכרת בסוגיא?
ד. מה הדין בספק מתנות-כהונה ומתנות-עניים?
ה. כאשר אין מצוי כהן או עני לקבל המתנות – כיצד יש לנהוג בהן?
ו. האם מוטל חיוב על הבעלים להמציא את התרומה לכהן, או הכהן הוא שיוצא אל הגורן ליטול תרומותיו?
א. כהן שמכר לישראל ושייר המתנות לעצמו, כגון שאמר 'חוץ מן המתנות' – המתנות שלו ואינן ניתנות לכהן אחר.
אמר 'על מנת שהמתנות שלי' – נחלקו שתי ברייתות אם לשונו מתפרשת כשיור, ופטור, אם אינה כשיור אלא כתנאי, והקונה נותנן לכל כהן שירצה. (ואף אם נתן לכהן אחר, לא בטל המקח – או משום שמדובר כשהתנו כן בפירוש שלא ייבטל המקח אם יתן לאחר, או אף בלא"ה, משום שהוא כמתנה על מה שכתוב בתורה, שתנאי בטל ומעשה קיים. עפ"י תוס').
הרמב"ם פסק לענין מתנות שעל-מנת לאו שיורא. וכבר עמדו האחרונים מדבריו שבהלכות מעשר. עש"ך פר"ה וכו"פ – יו"ד סא; נתיבות המשפט – ריב; קהלות יעקב – לח).
- ב. אם קנה בני מעיים של פרה, והקבה בתוכם – נותן את הקבה לכהן ואינו מנכה למוכר מן הדמים, שהרי ידע מראש שהקבה בתוכם ואינה כלולה במכירה, שהרי היא ניתנת לכהן. אבל אם קנה במשקל, והיו בתוכם מתנות כהונה – נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים.
ואולם אם הטבח שקל ונתן לו – לדעת רב, יכול הכהן לדון עם הטבח, לפי שגזל את המתנות ונתנן לאחר. ולדעת רב אסי, מתנות כהונה אינן נגזלות, ואין לו דין אלא עם הלוקח.
(והלכה כרב, שמתנות כהונה נגזלות. ואם יכול לדון עם הלוקח – מרש"י ותוס' משמע שיכול. ואולם הרמב"ם כתב שהלוקח אינו חייב ליתנן לכהן. וכו"ה בשו"ע).
- ג. חיוב נתינת המתנות חל בשחיטת הבהמה. הלכך גר שנתגייר והיתה לו פרה, נשחטה עד שלא נתגייר – פטור. משנתגייר – חייב.
- ד. ספק מתנות כהונה או מתנות עניים – אמר רבא: אם יש חזקת פטור, (לאו דוקא, אלא כל שיש ספק בעיקר החיוב, בעיקר המצוה. חו"א) – פטור. כגון גר שנתגייר, ספק קודם שנשחטה פרתו ספק אחר שנשחטה – המוציא מחברו עליו הראיה. וכל שיש חזקת חיוב – חייב (כגון ספק לקט – לעניים, שנאמר עני ורש הצדיקו – צדק משלך ותן לו).